

december 2014

De Marke

oudheidkundig mededelingenblad

De Marke

is het orgaan van de Oudheidkundige Vereniging 'De Marke', met als werkgebied de plaatsen Beekbergen, Brummen, Eerbeek, Hall, Hoenderloo, Klarenbeek, Loenen & Ugchelen.

Eindredactie: Willem Reusink
Noteboomstraat 15
7101 MG Winterswijk
☎05 43 - 51 46 92 / ☎06 23 41 90 97
E✉: willem.reusink@planet.nl

Bestuurssamenstelling OHV 'De Marke':

Voorzitter: H.W. van Harreveld
Tuinstraat 59 6971 BH Brummen ☎05 75 - 56 60 48

Secretaris: G.J. Regelink
De Pothof 97 6971 HE Brummen ☎05 75 - 56 02 27
E✉: info@ohv-demarke.nl

Penningmeester: J. Zengerink
Rhienderensestraat 53 6964 BH Hall ☎03 13 - 65 19 60
bankrek: NL15ABNA0437063763 t.n.v. penningm. De Marke

Bibliothecharis: W.T.M. Klomp
Langschoten 71 7371 EP Loenen ☎055 - 505 22 76

Leden: M.R.I. Fleur-le Rütte
Wedinkerf 11 6961 MT Eerbeek ☎03 13 - 65 32 08
A. Jansen-Hagen
Veldkantweg 14A 6961 HJ Eerbeek ☎03 13 - 65 21 83

Lidmaatschap: €14,00 per jaar; aanmelden bij de secretaris.

Excursies: 2 x per jaar organiseert 'De Marke' een excursie.

Lezingen: gemiddeld 5 x per jaar organiseert de vereniging lezingen.

Mededelingenblad: dit blad verschijnt vier maal per jaar (mrt - juni - sept - dec)

Website: www.ohv-demarke.nl

Overname van (gedeeltelijke) teksten en afbeeldingen uit dit blad is slechts toegestaan na schriftelijke toestemming van de eindredacteur.

Losse nummers: €4,00

© 2014 De Marke, Brummen

ISSN 1382 - 0397

Mededelingenblad 'De Marke'

jaargang 38 no 4

Inhoudsopgave:

pag	1	Inhoudsopgave	
	2	Redactioneel nieuws	
	5	Willy Rouwenhorst	- 't Defilé
	11	Martien Kobussen	- Harfst op de boerderië
	13	Joop Zengerink	- Jan de Tippelaar, een aanvulling
	14	Jan Regelink	- Aanwinsten bibliotheek De Marke
	16	Marianne van Zadelhoff	- Uit de eeuw van mevrouw Dogterom
	20	Corrie de Kool	- Het drama Boschoord
	33	Paul Sanders e.a.	- Onthulling plaquette Eerbeek
	35	Henk Witteveen	- Twee personen van het geslacht Scholten en hun laatste rustplaats
	38	Jan Regelink	- Aanwinsten bibliotheek De Marke (2)
	40	Nieuwjaarswens	

Bijdragen voor de volgende Marke vòòr 28 februari 2015.

Omslagfoto:

Brummen in januari 2010. De Gravenstraat in de sneeuw.

Redactioneel nieuws

dialect

In de vorige Marke vroeg ik u om te reageren op het verhaaltje van Willy Rouwenhorst-Hartgers, dat in (Lierens) dialect geschreven was. Ik vroeg u wat u vindt van dialectverhalen in De Marke. Er kwam betrekkelijk weinig respons op mijn vraag. Twee lezers reageerden per e-mail en een vijftal leden spraken mij er mondeling op aan. Met als uitkomst dat drie lezers het wel leuk vonden iets in dialect te lezen en dat vier lezers als argument hadden, dat lang niet elk Marke-lid dialect spreekt of leest. Twee leden zeiden mij dat ze het verhaaltje van Willy Rouwenhorst-Hartgers niet hadden gelezen. Overgeslagen omdat ze het dialect niet kunnen lezen en het geschrevene niet begrijpen.

Kijk, en dat lezers artikelen gaan overslaan, dat is nou net mijn bedoeling niet. Daarvoor spenderen we er niet elk kwartaal zoveel moeite, tijd en geld aan!

Hoewel ik zelf dialectspreker ben (en ik kan het ook lezen!!), voel ik mij toch meer verbonden met die mensen die menen dat De Marke voor alle leden leesbaar moet zijn en die niet allemaal artikelen in dialect waarderen. Daarnaast denk ik ook dat dialectschrijvers/lezers al een podium hebben voor hun zeer gerespecteerde streven om de streektaal te willen bewaren.

Daarvoor stelt het Verbond van Nedersaksische Dialectkringen elk kwartaal ruimte beschikbaar in haar 'tiedschrift' De Moespot, een blad dat al zijn 243e uitgave kent en zich dus wel bewezen heeft. De Moespot is een gezamenlijke uitgave van de Dialectkring Achterhoek en Liemers, de Dialectkring Salland en Oost-Veluwe en de Vereniging 'Vrienden van de Streektaal Lochem en omgeving'.

Omdat Martien Kobussen, de plat-schrijver uut Loenen, als eerste reageerde, wil ik hem in deze Marke toch het podium bieden voor zijn dialectverhaal. Met als vermelding dat ik in komende Marke-uitgaven geen dialectverhalen meer zal opnemen.

lettertype

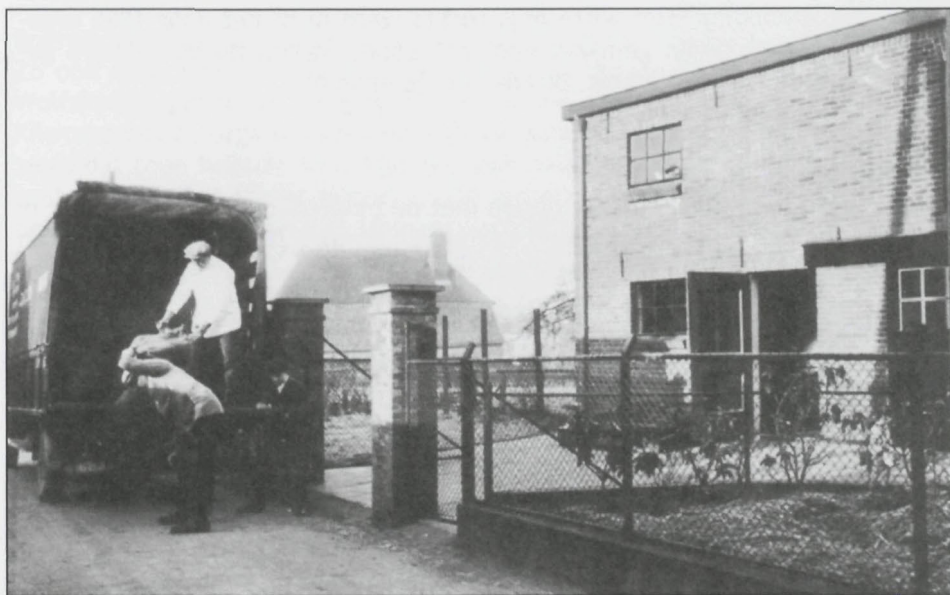
Met het lezen van de vorige pagina moet het u ongetwijfeld opgevallen zijn, dat deze uitgave van De Marke een ander lettertype kent. Ook het corps (de letterhoogte) is gewijzigd.

Door voor een schreefloze letter te kiezen, kan er iets meer tekst op een pagina. Door de letterhoogte van 10,5 terug te brengen naar 10 punts wordt er ook een groter aantal regels per pagina mogelijk. In feite krijgt u dus weer meer voor uw geld!

reactie op omslagfoto septembernummer

Op het omslag van De Marke van september stond een foto van een vrachtauto van de firma Gebroeders Van Lenthe afgebeeld. Van Wim van Lenthe, één van de zonen van één van de gebroeders, kreeg ik een mailtje.

In het bijschrift op pagina 1 sprak ik het vermoeden uit dat er zakken met meel werden overgeladen vanuit de treinwagon. Maar dat was niet waar! Wim van Lenthe wist te melden dat het zakken met koffiebonen waren die bestemd waren voor koffiebranderij Grotenhuis om daar gebrand te worden. Grotenhuis had zijn zaak tot in de eind jaren zeventig op de hoek van de Ambachtstraat en de Tuinstraat. In zijn winkel was ook jarenlang het VVV-kantoor van Brummen gevestigd. Helaas wist Wim van Lenthe geen jaartal te koppelen aan de opname. Wel mailde hij onderstaande foto door, waarop te zien is hoe de zakken bij Grotenhuis worden gelost (Tuinstraatzijde).

© Foto Brouwer – Brummen

De Zegerij

Als aanvulling op het artikel van Han van der Made over het verdwenen landgoed De Zegerij een afbeelding uit ca 1892, waarop de pilaren te zien zijn die de oprijlaan vanaf het Marktpllein naar het landgoed markeerden.

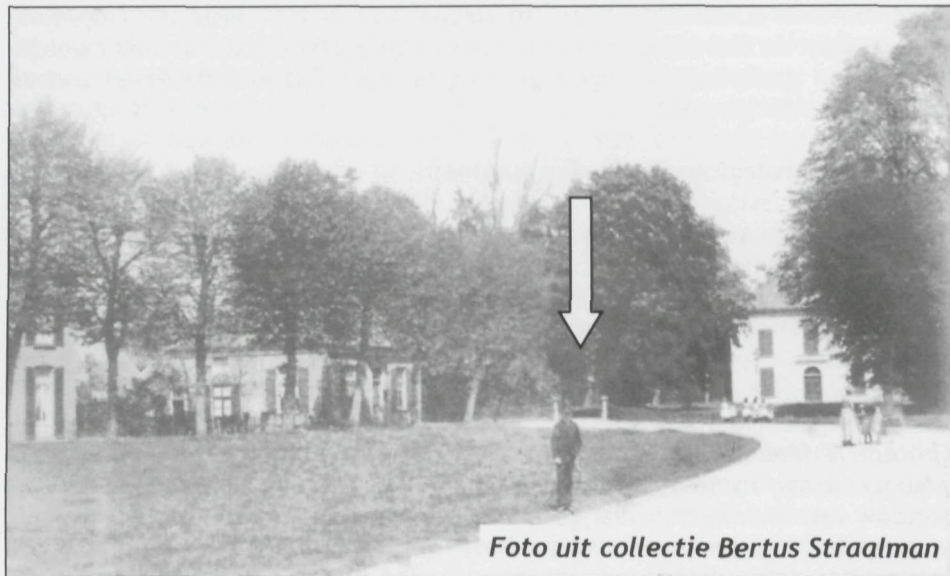

Foto uit collectie Bertus Straalman

De oprijlaan werd later de Zegerijstraat. Destijds een laan met veel kastanje- en beukenbomen. Het witte huis rechts werd in of net voor 1895 afgebroken en heeft plaats gemaakt voor het pand, waarin nu de Primera gehuisvest is (voorheen Slijkhuis, Bosman en Teunissen).

vacature

Over enige tijd zal ik moeten stoppen met de eindredactie van De Marke. Ik heb mij voorgenomen de uitgaven van maart en juni 2015 nog te verzorgen en het daarna over te dragen aan een nieuwe eindredacteur (m/v). Daarom nu alvast een oproep voor een opvolg(st)er. Het lijkt mij goed om minimaal één volgende uitgave dan samen te maken.

Wie geïnteresseerd is in deze boeiende en veelzijdige functie en ook nog ideeën heeft om De Marke een meer eigentijdse (en glossy) uitstraling te geven, wordt dringend verzocht contact met mij op te nemen (zie colofon).

Willem Reusink

't Defilé

Eind jaren dertig van de vorige eeuw vond er in Lieren een uitzonderlijk defilé plaats. Het was mobilisatietijd, vlak voor het uitbreken van de tweede wereldoorlog. Het leger was in uiterste paraatheid en 't volk leefde in grote onzekerheid en spanning wat er te gebeuren stond. Door het hele land waren troepen ingekwartierd bij boeren op het erf of in openbare gelegenheden. De militairen brachten geen enkele informatie naar buiten ook al had je ze op eigen erf en was je nog zo eigen met elkaar.

Willem

Willem Hartgers was een boerenzoon van 24 jaar. Hij woonde in de eerste boerderij aan de Molenberg in Lieren. De weg liep vanaf de Molenvaart langs hun boerderij en maakte meteen achter de schuur een bocht naar links richting Oosterhuizen. Als jongste zoon moest hij, zoals in die tijd gebruikelijk, meewerken op de boerderij.

In vroeger jaren werd een broek of kiel maar zo niet afgedankt en de meeste mensen liepen door de week dan ook met uitgestukte kleren en alleen als ze ergens heen moesten of op zondag deden ze hun goede kleren aan.

Mina

Boerendeerns gingen in die tijd meestal uit dienen. Zo ook Mina Bresser van de Haar, tegenwoordig de Wolfskuilen genoemd. Ze ging dienen op het landgoed Ruiterserve aan de Kikvossenbrink, tegenwoordig de Tullekensmolenweg, voor kost en inwoning zoals dat toen heette. Mina had een best werkhuis bij de familie Kaars Sijpesteijn, Meneer Pieter Hendrik, zijn vrouw Sylvia Leontine Schoggers, de beide jongens Sylvio en Piet Hein en dochttertje Ineke.

Pieter Hendrik

Sylvia Leontine

Ineke (bij de molen)

De kinderen waren klein en gingen nog maar nauwelijks naar school. Meneer was een rustige man, maar kon ook heel spontaan en hartelijk zijn. Hij was afkomstig uit de Zaanstreek, maar omdat de Veluwe boslucht zijn gezondheid goed deed, is hij naar Beekbergen getrokken. Mevrouw was van Indische afkomst en gewend om met personeel om te gaan. Toen de familie Schoggers met verlof uit Indië was en logeerde op 'Rauwenhul', leerden Sylvia en Pieter Hendrik elkaar kennen. De familie hoorde tot de zogenaamde notabelen van het dorp. De grote villa bood buiten de familie zelf genoeg ruimte voor het dienend personeel en op de achtergelegen molen en boerderij liep ook nog het nodige personeel rond.

Ondanks de crisisjaren leidde de familie een onbezorgd bestaan en liepen molen en boerderij goed. Mina zwaaide de scepter over het huishoudelijk gebeuren en de keuken, meneer en mevrouw waren hartelijke mensen, een beter werkhuis kon ze zich niet wensen.

DE RUITERSMOLEN

BEEKBERGEN

verlovingfoto van Mina en Willem

De kinderen konden bij Mina wel een potje breken dat meneer en mevrouw er haast jaloers op zouden worden, een hechte gemeenschap daar op Ruiterserve. In de omgeving werd meneer vaak alleen met de naam Sijpesteijn aangesproken of ook wel met Sijp.

Mina had al een paar jaar verkering met Willem van de Molenberg en als Willem over een paar jaar de boerderij van zijn vader over zou nemen, was zijn grootste wens met Mina te trouwen.

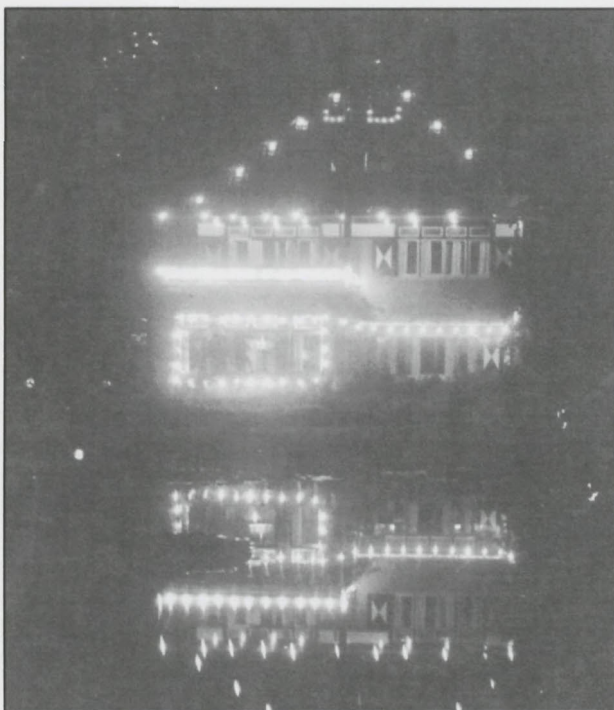
Meneer Sijpesteijn was erg Konings- en Vaderlandsgezind; het personeel werd zelfs door hem aangespoord betrokken te zijn bij het vaderlands gebeuren en de feestelijkheden van ons Koningshuis.

Hij was zijn tijd ver vooruit: want vanwege de verlovings van Juliana en Bernhard en later de geboorte van Beatrix, was de villa van onder tot boven versierd met honderden lampjes. De mensen in de omgeving mochten raden hoeveel lampjes er verwerkt waren.

Toen er dan ook tijdens de mobilisatie troepen op Ruiterserve werden ingekwartierd, vonden ze bij Sijp een hartelijk onderdak.

Meneer stelde zijn stallen ter beschikking voor de paarden en de soldaten hadden hun bivak opgeslagen op het landgoed rondom. Het personeel wist hoe ze zich moesten gedragen tegenover de militairen en er werd

geen woord naar buiten gebracht, want er kwamen nogal eens wat hoge pieten langs, zoals luitenant-kolonel Van de Wall-Bake, die tijdelijk zijn intrek nam bij de familie in huis. Hij was overste van de Huzaren van Boreel, stond in nauw contact met de Koningin en Wilhelmina was dan ook regelma-

Illuminatie van het Ruiters-erve in 1937 ter gelegenheid van het prinselijk huwelijk van Prinses Juliana en Prins Bernhard.

tig op Ruiterserve te zien. De kinderen mochten oom Aard tegen de kolonel zeggen en zo won meneer zijn vertrouwen bij onze vorstin en het militaire volk.

Genomen bij de renovatie van Ruiters-erve: staand 2^e van links mevrouw, midden met witte schort Mina, 2^e van rechts meneer met naast hem Lien van Dijk. Zittend links Bep van Beek, dochter Ineke en de schilders Jan Rietstra en Hein Witkamp. De heren in kostuum zijn van architectenburo Groot Heiligland uit Haarlem.

Het dagelijks leven ging gewoon door, ook bij Willem aan de Molenberg. Toen hij op zekere dag achter de boerderij liep op weg naar de schuur, kon hij nog net op tijd aan de kant springen voor de automobiel van meneer Sijpesteijn die zo bij hun het erf op kwam scheren. De deuren vlogen open en nog voor Willem beseftte wat er aan de hand was, sprongen meneer en mevrouw uit de wagen gevolgd door de meiden met hun gesteven witte schorten en kapjes op het hoofd.

Mina was er ook bij en ze schrok dat Willem er zo bij liep in zijn uitgestukte kleren. 'Had je niet wat beters aan kunnen trekken voor dat we kwamen?' 'Hoe kan ik dat nu doen', zei Willem, 'als ik niet weet dat jullie komen?'

Maar het spul was al op weg voorbij de schuur naar de tip waar de Molenberg, Molenakker en het Haselt bij elkaar komen. 'Wat is hier toch aan de hand?', dacht Willem en hij liep naar de weg om te kijken waar het hele

spul heen ging. Nauwelijks bij de weg kwam er weer een grote slee aan rijden die aan de overkant bij Reinder de Groot achter het huis stopte. Onder tussen kwamen van alle kanten militairen aan lopen, de deur van de slee werd open gehouden en daar stapte tot Willem zijn grote schrik Koningin Wilhelmina uit. Ze was heel sober gekleed in soldatengroen. De militairen sloegen de hand aan de pet en de Koningin, recht voor zo'n hoge Piet, op de haar zo eigen toon: "Waar kan ik me opstellen!?" Ze werd begeleid naar een kleihoop!

Achter de schuur bij Willem langs de kippenren liep een heg en in die heg hadden wegwerkers van de gemeente een vracht klei liggen. Die klei werd gebruikt om de kuilen en gaten in de zandwegen mee dicht te gooien.

Willemientje werd op die hoop geholpen, vanwaar ze een goed uitzicht had, en zou vanaf die plaats een uitzonderlijk 'defilé' volgen.

In deze bocht, achter de boerderij, lag de kleihoop, waarop de koningin stond.

Het leger dat in uiterste paraatheid was, werd door onze vorstin geïnspecteerd en omdat dit alles in het grootste geheim gebeurde, was ook niemand op de hoogte. Bij toeval kon Willem dit alles aanschouwen.

Vanuit Oosterhuizen kwam een grote parade aangemarcheerd zo voor de Koningin langs de Molenakker in en verdween in de richting van Beekbergen. Voorop reed te paard luitenant-kolonel Van de Wall-Bake. Bij onze vorstin stapte hij af, kwam recht voor haar staan, salueerde en begon met zijn sabel te zwaaien zo dicht bij dat Willem dacht dat de neus van Wilhelmina er af zou vliegen.

Het hele gebeuren werd op film gezet door meneer Sijpesteijn. Hij was een verwoed amateurfilmer en heeft door zijn manier van filmen heel wat historische plaatjes vastgelegd op de gevoelige plaat. Door het vertrouwen dat hij had gewonnen bij de Koningin en het militaire gezag was hij op de hoogte van dit gebeuren en wist bij hoge uitzondering toestemming te krijgen dit alles op film vast te leggen. In zijn enthousiasme trommelde hij de deerns uit de huishouding en de keuken bij elkaar en zo waren ze dus met z'n allen getuigen van het defilé.

Meneer had zich opgesteld recht voor het huis van Reinder de Groot en vanaf die plek kon hij zowel onze Koningin als de troepen in 't vizier krijgen. Paarden, tanks, kanonnen, voertuigen en veel soldaten met volle bepakking defileerden voor hen langs. Een indrukwekkend schouwspel.

Na afloop toog Wilhelmina weer in de richting van Apeldoorn. Willem en Mina konden nog even een paar woorden met elkaar wisselen en toen togen Meneer en Mevrouw met hun gevolg weer richting Ruiterserve. Het gewone leven werd weer hervat alsof er niets gebeurd was.

Niet lang daarna brak de oorlog uit. Meneer Kaars Sijpesteijn zette zich in voor Konigin en Vaderland en hield zich o.a. bezig met het financieren van de Engelandvaarders. Ondanks dat zo min mogelijk mensen op de hoogte waren van wat hij deed en iedereen wist te zwijgen, is meneer op 16 april 1941 opgepakt door de bezetter en zat o.a. gevangen in Arnhem, Utrecht, en het 'Oranjehotel' in Scheveningen. Hij is uiteindelijk op een gruwelijke manier in Vught omgekomen op 19 februari 1943.

Een bijzondere man was heengegaan: een man die een zware prijs heeft betaald. Hij heeft zich letterlijk gegeven voor Konigin en Vaderland. Een geweldige schok voor de familie en personeel, een schok die ze nooit te boven zouden komen.

De films zij gelukkig bewaard gebleven en zijn in later jaren door de familie geschonken aan het gemeentearchief in Apeldoorn. Elk jaar op 4 mei herdenken we de gevallen van de tweede wereldoorlog.

De naam van Pieter Hendrik Kaars Sijpesteijn staat in het herdenkingsmonument gegraveerd in het Teixeira de Mattosspark in Beekbergen (foto onder).

Als eerbetoon aan de familie Kaars Sijpesteijn en mijn ouders Willem en Mina heb ik dit verhaal voorgedragen op 17 april 2007 bij de jaarlijkse bevrijdingsherdenking in Lieren.

Willy Rouwenhorst-Hartgers

Harfst op de boerderië

Ut wördt harfst. Dat was vrogger un zörge moand veur iedereen die vee of wat anders had. Ut streven was um te zörge veur de winterdag. Ut begon al met ut eerpelsgraven met de grepe.

eerpels graven met de grepe ca 1915

Iedereen nam vijf riejen veur zien rèkening. In un mande gooien ie metene de kleintjes. De groten en de poaters op un rieje op ut land.

Kwart veur twaalf gingen ze noar huus toe om te èten. Effen in de stoel un dutjen doen en dan maar weer noar ut land achter de smederië. Als de deerns van schole kwamen mossen die ze oprapen in een tenen mande, want met un iezeren mande beschadig ie de eerpels.

Eerpels rapen en veurzichtig in de benne doen ca 1950

Ut loof dat wörden op un hoop ezet want dat wörden gebruik als de eerpels in de zak wörden ezet. Dat loof wörden d'r boven op egooïd.

De volgende dag werd ut peerd veur de karre edoan. De eerpels werden weer lös uut de zakken egooïd. As d'r un rotten in zat was ut fout.

Eerst de kuule graven. 75 cm breed en 150 cm. lang. Stro de boaven op want ze mossen kunnen uut wazemen.

Veur de koeien waren d'r suukerwortels. Rooien was un slech wark. Un kromme konte en piene in de rugge dat hiel ie d'r an oaver. Netjes op un rie noast mekaar leggen. Dan met un scharpe schuppe de koppen d'r af stēken. Die riejen mossen zo liggen, dat ie d'r met de karre tussendoar konden varen.

Met de karre suukerwortels varen ca 1905

De olde zwarten die wist van wanten. Een keer zeggen van 'Ja' en liep hee weer in endjen varder en dan was ut weer 'Huu'. Dan gingen peerd en karre noa de Ringlaan 410. Doar was un kuule van un meter of twintig. Achterweerds gingen peerd en karre in de kuule. Dan de pinne d'r uut en opwippen. Dan weer noa de smederië.

Evert en Gerrie mochen dan meeriejen. Die twee waren heel veul samen. Speulen in de sloot met steentjes of eikels. Dat was hun verzetjen noa schooltied as ze hun wark bie huus hadden edoan. Jantje zat met Lodewijk in de suukerwortelkuule te speulen.

De wortels mossen netjes op estapeld wörden. D'r waren twee soorten. suukerwortels: Barres en Groenkraag. Die was wat harder en langer. De op-

brengst was niet veul verschil. De koppen van de bieten wörden op ehaald veur de beeste op stal. Gevoarlijk spul. Ie konden d'r lilluk oaver vallen. As dat achter de rugge was gingen de bossen stro boavenop de kuule met langs de kante wat zand veur ut opweien. Dan noa de lane blad harken. Vader Arend had un veewagen op luchtbanden. Die had hee zelf emaaak. De wagen ging vol met blad van de beuken; dat was later ok ut beste veur de tuin.

En dan was ut knollenplukken. Noa schooltied met Evert. Ut was soms verrek kolt weer. Dat plukken was zwoar wark. Ie stonden veuroaver en ie kregen d'r piene in de konte van.

A'j grote knollen hadden dan mos ie die zo noast mekare leggen. Dat was dan gemakkelijker um de knollen met de grepe op de wagen te laaien.

De mooiste en beste knollen wörden d'r uut ezoch um d'r in ut veurjoar weer knolzoad van te trekken.

As ze de knollen voeren an de koeien dan ko'j dat merken an de melk. Dat smaken d'r de eerste tied noa.

Albert Bello Eerbeek 2001, dialectbewerking Martien Kobussen

Jan de Tippelaar,

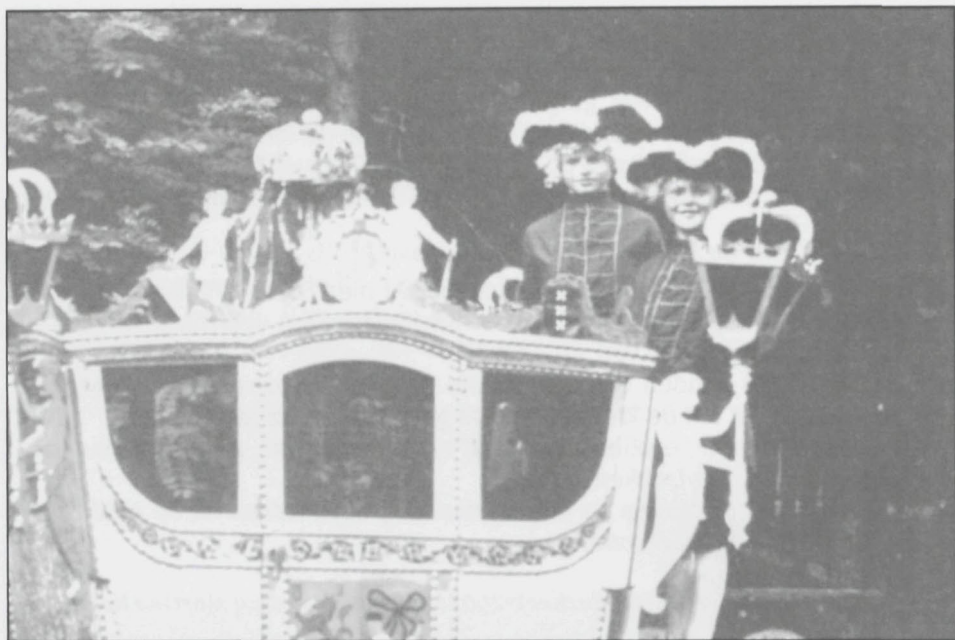
een aanvulling op het artikel in De Marke van september 2014

Tijdens de Open Monumentendag was er bij het kerkje in Laag-Soeren een mooie fotopresentatie van het 'Soerens Archief'. Ik zag hier ook weer de ansichtkaart met de koets van Jan de Tippelaar (zie afbeelding op pagina 14), maar ook met een afdruk van de achterzijde, waarop geschreven stond:

"koets van Jan de Tippelaar, als lakei fungeerden (soms) Wim Berends en Wim Hagen o.a. tijdens het Oranjefeest te Laag Soeren omstreeks 1938. Koets stond bij Hagen in de schuur en is (gedeeltelijk) gemaakt door Jan de Tippelaar"

Aris Blankenspoor - de auteur van het boek 'Laag Soeren een dorp met een rijke geschiedenis' - mailde mij het volgende over de lakeien:

"Wim Berens heb ik niet gekend en is dus al lang geleden uit Laag-Soeren vertrokken .

Wim Hagen wel. Hij was na zijn vader de kruidenier op de TOKO. In ca 1967 is de winkel gesloten en werd hij beheerder van het toen nieuw gebouwde Dorpshuis. Later was hij werkzaam bij De Zeeuw in Eerbeek. Zowel hij als zijn vrouw Eugenie Hagen-Bruil zijn intussen overleden.”

Joop Zengerink

Aanwinsten bibliotheek de Marke

Onze bibliotheek is uitgebreid met een aantal boeken en c.d.'s.

Onlangs verscheen van de stichting Probos het boekje 'Historische bouselementen', dat in samenwerking met het Geldersch Landschap en Geldersche Kasteelen werd uitgegeven.

Het boek verhaalt over het Gelders landschap, dat het resultaat is van menselijk handelen. Overal zijn sporen te vinden van de mens in dat landschap, van sprengen tot galgenbergen en pestbosjes. Die geven elk landschap zijn eigen karakter.

Het boek neemt u mee naar het verleden en heden van cultuurhistorische elementen in onze bossen. U leert ze herkennen en leert meer over de historie en het huidige beheer.

Ter gelegenheid van het symposium "Zicht op Zorg", dat in september van dit jaar in Apeldoorn werd gehouden, verscheen het boekje "Terugblik op Zorg in Apeldoorn" door Willy Smit-Buit.

In het boekje wordt verhaald over werkeloosheid voor de Tweede Wereldoorlog, het thuisbezorgen van de steun in de jaren vijftig van de vorige eeuw, de in 1946 opgezette gezinszorg en het opzetten van wijkzorg.

In een 359 bladzijden dik rapport doet de Archeologische Werkgroep Apeldoorn verslag van 25 jaar archeologisch onderzoek in de gemeente Apeldoorn. Dit document is de weerslag van het onderzoek in al die jaren.

In 1988 besloot een kleine groep AWN-leden tot de oprichting van een archeologische werkgroep in Apeldoorn. De werkgroep is onderdeel van de landelijke werkgemeenschap en valt daarbinnen onder regio 18. De onderzoeken, waarover het rapport verhaalt, zijn vrijwel uitsluitend gericht op projecten binnen de gemeente Apeldoorn.

Een rijke schat aan opgegraven voorwerpen en bloot gelegde bodemstructuren verhalen over het leven en onze cultuur door de eeuwen heen.

Een zeer lezenswaardig boekje verscheen over de geschiedenis van de herberg 'De Luchte' te Spankeren. Niet alleen wordt verhaald over deze herberg, maar ook de omgeving komt aan bod. De Spankerense kerk met een bijzondere anekdote, de Gelderse Toren, nog immer fier staand aan de IJssel en mooie verhalen over 'De Luchte' als centrum van de Spankerense gemeenschap en als pleisterplaats.

Door de Stichting Historisch Loenen werden drie c.d.'s uitgebracht over de geschiedenis van het dorp Loenen vanaf het jaar 1150. In historische beelden en opnames wordt de ontwikkeling van dorp en bewoners getoond. Een schat aan informatie voedt de nostalgie. Een pracht document.

Tenslotte: voor wie van kokkerellen en smakelijk eten houdt is het 'Brummens Kookboek' verschenen. Recepten van Brummenaren die gaan over raapstelenstamppot tot rozensiroop verleiden u de kookkunst machtig te worden.

Jan Regelink

Uit de eeuw van mevrouw Annie Dogterom

Mevrouw Dogterom is sinds 1 november 2014 de enige eeuweling in onze vereniging! Bovendien is zij vlak na de oprichting in 1977 reeds lid geworden. En ze is een bijzonder trouw lid!

Deze feiten waren aanleiding om een vraaggesprek met haar te houden. Dat nam ik af met medewerking van Joop Zengerink op 21 oktober 2014 in haar knusse

huisje aan de Grizellstraat 18 in Eerbeek. We hebben haar namens de vereniging een bloemstukje aangeboden ter gelegenheid van haar 100ste verjaardag. Haar geheugen is bewonderenswaardig en hieronder kunt u lezen wat ze ons onder andere wist te vertellen:

Op 1 november 1914 werd ik geboren in de Spijkerbossteeg in de buurt van de Bergkerk te Deventer. Mijn vader was Arend Dogterom en kwam uit Linschoten. Hij had in Deventer een schoenenwinkel. Mijn moeder heette Goldina Gerritdina van Weerd en was afkomstig uit Almelo. Het gezin telde zes kinderen, waarvan ik de tweede in de rij was.

Toen ik vijf jaar was, ging ik naar de lagere school in Deventer. Ik kon toen al lezen en rekenen; onze schoenmakersknecht had mij dat geleerd. Ik leer-

de vlug en gemakkelijk. Ik vond alles een uitdaging. Ik was niet hoogbe-
gaafd, maar er wel tegenaan. Daarna kwam ik op de ULO in Deventer te-
recht waar ik op 14-jarige leeftijd mijn diploma haalde. Graag zou ik gaan
studeren maar daar was thuis geen geld voor. De crisisjaren braken uit. We
hadden een groot gezin en de zaak van mijn vader liep snel achteruit.

Mijn ouders wisten niet goed wat ze met me aan moesten. Ik was erg bijde-
hand, speelde de baas over mijn broertjes en zusjes. Eigenlijk kon ik veel te
goed leren, maar er was geen geld en nergens plaats voor me. Totdat ik een
beurs kreeg van de particuliere kostschool in Doetinchem. Daar deed ik de
opleiding op de kweekschoolafdeling. Ik heb nog een tijdje voor de klas ge-
staan. Ik kreeg verking met de zoon van de directeur van het internaat en
ben jaren verloofd geweest. Maar tot een huwelijk kwam het nooit. Ik kon
mijn ziel en zaligheid niet weggeven... En ik had zusters en broers genoeg.

Onze huisarts hielp me met het vinden van een baan. Die banen lagen niet
voor het oprapen in die slechte tijd. Ik kwam terecht op Den Oldenhof in
Gorssel waar ik oude, rijke, getroebleerde mensen moest verzorgen. Maar
ik kreeg geen vaste baan. Tijdens mijn verblijf daar ontmoette ik de direc-
trice van de SAZ/Academisch Ziekenhuis te Utrecht. Ik verpleegde haar
moeder, mevrouw Stempfers, een Deventerse. Ze zei: "Annie als je bij mij
solliciteert, krijg je van mij een aanstelling".

Door haar toedoen kwam ik in het Ziekenhuis in Arnhem in de verpleging
terecht en heb daar 5 jaar gewerkt. In 1941 ben ik gestopt omdat ik weiger-

Gorssel, den Oldenhof rond 1940

de te werken voor de Duitsers. Ze zagen graag dat ik voor hen werkte, omdat ik zo'n Germaans uiterlijk had; rode wangen, blauwe ogen en een flink postuur.

Hierna wist ik het even niet meer. Ik kon nergens aan de bak komen, omdat ik had getekend dat ik weigerde te werken voor de bezetter. De enige mogelijkheid was om wijkverpleegkundige te worden. Daar heb ik een opleiding van een jaar voor moeten volgen. Toen ik mijn diploma had, heb ik overal gewerkt; In Treebeek in Limburg, Hoogwoud bij Alkmaar, Kockengen achter Utrecht, en Wezep.

In Kockengen had ik een groot werkgebied met de polder erbij. Soms moest ik afstanden van 60 km. afleggen. Daarom kreeg ik van de bevolking een motorfiets. En voor benzine werd gezorgd. Mijn huisvesting daar was een grote kale boerenkamer van 6 x 8 meter met een bedstee. Maar geen waterleiding, geen afvoer en geen toilet. Ik heb een plee laten maken: een plank met een gat op een emmer...

Na Kockengen heb ik nog een tijdje in Wezep gewerkt. Toen de oorlog voorbij was ben ik vertrokken naar Engeland. Daar heb ik gewerkt in Bridgewa-

Annie Dogterom op haar motorfiets

ter, London en ook nog in Schotland. Op mijn vrije dagen verkende ik op mijn fiets grote delen van het land.

Op een gegeven moment ontving ik een brief van mijn ouders met het verzoek of ik niet wat dichterbij hen in de buurt wilde komen wonen en werken. "We worden ouder en we zien je zo weinig".

Ik heb geantwoord: "Als jullie een leuke wijk weten in de buurt van Deventer, wil ik wel solliciteren".

Dat lukte en ik kreeg in 1957 in Eerbeek mijn aanstelling als wijkverpleegkundige. Ik kwam in een prachtig nieuw wijkgebouw aan de Smeestraat 2, met een mooie woning en een auto!

Mijn werk bestond vooral uit oude mensen bezoeken en verplegen en leiding geven aan het consultatiebureau. Ook ondersteunde ik aanstaande moeders en nadat de baby geboren was, bezocht ik ze. Zelf deed ik geen bevallingen, maar ik assisteerde wel als het nodig was. In 1979 werd ik 65 jaar en ging ik met pensioen.

Als hobby had ik tuinieren. Ik ben gek op tuinen. De tuin bij mijn terras heb ik zelf aangelegd, toen ik nog goed kon. Verder heb ik heel veel gelezen. Graag had ik literatuur gestudeerd maar wegens geldgebrek ging dat niet. Ik ben ik in aanraking gekomen met verschillende dichters.

Verder ben ik gek op mijn geboortestad Deventer. Mijn hele familie trouwens ook...

Mijn hele leven is een uitdaging en bijzonder! En voor elke dag ben ik dankbaar.

Op de vraag hoe ze graag herinnerd wil worden, wist ze - bescheiden als ze is - alleen te bedenken: "Dat ik nooit chagrijnig was". Iedereen die haar kent kan zoveel meer positieve eigenschappen opnoemen: Markant, vrolijk, vriendelijk, humorvol, warm, betrokken, intelligent, kundig etc. Maar het allerbelangrijkste: "Alles wat een mens tot een goed mens maakt, is in haar verenigd!"

Marianne van Zadelhoff-Ruumpol

Het drama Boschoord - 10 december 1944

Zondag 10 december 1944

Teun Put woonde met zijn vrouw Aaltje en hun dochtertjes Hermien en Gerrie aan de Boterweg in Loenen. Als het even kon gingen zij elke zondagmiddag om twee uur thee drinken bij vader en moeder Put aan de Vrijenbergerweg. Het weer was wat opgeklaard en ondanks het gevaar van

Teun en Aaltje Put en hun kinderen

razzia's en beschietingen gingen ze toch maar naar het dorp. Vrijdagavond was er nog een V-1 neergestort bij het Troelstraord. Ze liepen op met Antje Witteveen die op weg was naar haar vriendin.

Ter hoogte van bakker Hensbergen aan de Hoofdweg hoorden ze vanuit de richting Eerbeek het geluid van naderende vliegtuigen. Antje schoot snel de bakkerswinkel in, maar Teun en Aaltje renden met de kinderen door naar het Stationskoffiehuys. Net op tijd, dachten ze. Even later vloog een Spitfire over. Twee explosies, een enorme zwarte roetwolk, hoog opwaaiend stof en rook, en toen het geschreeuw van mensen. Hotel-Pension Boschoord, in de volksmond het Stationskoffiehuys, zojuist nog een schuilplaats voor zesenvijftig mensen, was veranderd in een hel op aarde. Vijfendertig personen verloren daarin het leven, zeven inwoners uit Loenen en achtentwintig evacués uit Arnhem.

Boschoord in 1934 na de verbouwing

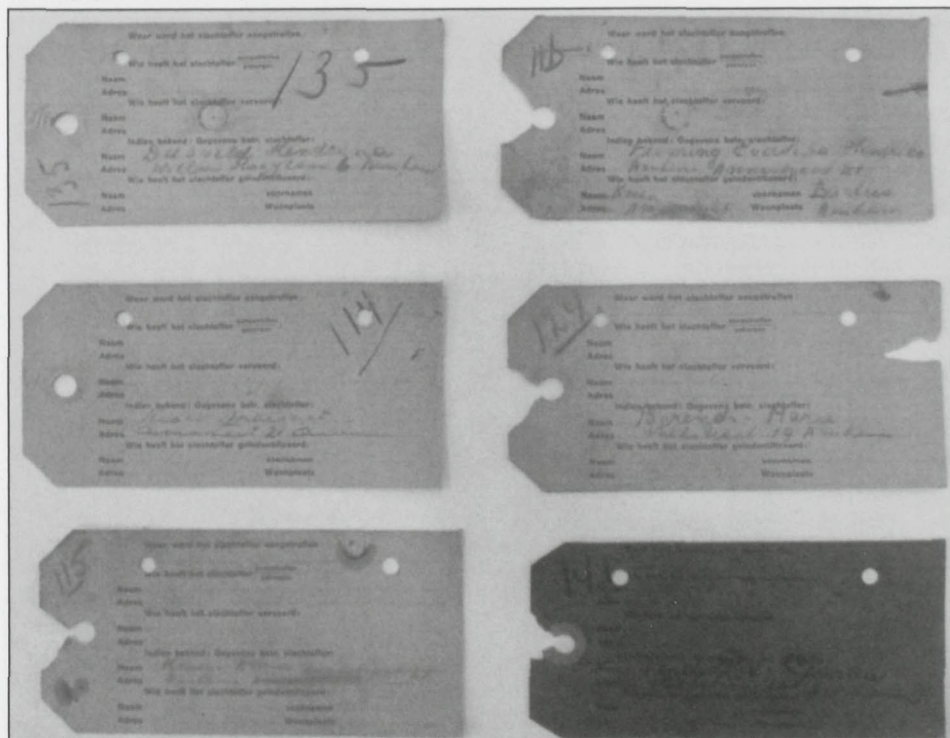
Vader en moeder Put wachtten. Twee uur, kwart over twee, half drie. "Frits, ga eens kijken waar Teun en Aaltje blijven?" Na een poos kwam de jongste zoon ontgaan terug. "Vader, kom! Er is iets ergs gebeurd!"

identificatie

Boschoord was een ravage. Het voorste deel met de eetzaal lag geheel in puin, de rest met de keuken en de slaapkamers stond nog overeind, maar was zwaar gehavend. Snel schoten Gerrit Hafkamp van de overkant en een evacué te hulp met emmers water om beginnende brandjes te blussen.

De Luchtbeschermingsdienst kreeg de taak om de doden en lichamelijke resten uit het puin te halen. Ook de toen 18-jarige Cornelis Reuvekamp uit Zilven en zijn maat Bert Tiemessen werden opgeroepen. Herkenbaar aan witte mouwbanden met de zwarte letters LBD deden zij dit moeilijke werk. Anderen brachten de slachtoffers naar de overkant van de Hoofdweg, waar Gerrit Hafkamp in zijn werkplaats ruimte had gemaakt voor de verzorging van gewonden en het identificeren en opbaren van de doden.

Indrukwekkend zijn de zes identificatielabels, die bewaard bleven in het archief van de (voormalige) Nederlands Hervormde Gemeente Loenen Veluwe. [1]. Afbeelding hieronder.

Toen de trieste balans was opgemaakt konden de timmerlieden aan het werk. De volgende dag reed een grote platte wagen met vijfendertig lijkkasten vanuit het dorp naar Hafkamp.

aantal slachtoffers

Over het aantal slachtoffers is lang onduidelijkheid geweest. In de eerste berichten sijnelden getallen door van 15, 31, 35, 28 en later ook 36 personen.[2]

Maar het overlijdensregister van Apeldoorn met de bijbehorende overlijdensverklaringen en de inschrijvingen van de overlijdensakten in Arnhem na de bevrijding laten in combinatie met de begraafregisters van zowel de NH- als de RK Begraafplaats in Loenen zien, dat er 35 personen zijn overleden op 10 december 1944 in Loenen op het adres Hoofdweg 109 (Boschoord). [3] Zie afbeelding.

Op de verklaringen van de 11 slachtoffers die op 18 december werden aangegeven door de (NH) aanspreker Hendrikus Rijken staat als tijdstip van overlijden vermeld '14.10 uur'. Bij de meeste van hen is als doodsoorzaak ingevuld: 'gewelddadige dood door bombardement'. De Loenense huisarts M. de Jong ondertekende als gemeentelijk geneesheer deze briefjes. De andere 24 slachtoffers (allen RK) zijn een paar dagen later aangegeven bij de burgerlijke stand door de (RK) aannemer Henricus Johannes Reusken. Dat was op 22 december 1944. Als tijdstip van overlijden geven deze aktes '14.00 uur'. Op hun overlijdensverklaringen staat geen doodsoorzaak vermeld en de briefjes zijn ook niet door een arts ondertekend.

Er zijn geen aanwijzingen dat er zwaargewonden waren, die na de rampdag zijn overleden.

van der Wil	114
K. v. Ingen	115
M. Kroes	116
H. Kroes	115
W. Kroes	116
H. Kroes	135
M. Berends	116
God. Pol.	141
M. Peters	116
Reusken	116
L. J. J. J.	116
Caenen	116

E van
III

dodenlijst

Tot de zeven slachtoffers uit Loenen behoorde het gezin Put: Teunis Put (tuinman, 34 jr), zijn vrouw Aaltje Broekhuis (35 jr) en hun dochtertjes Hermina L. (6 jr) en Gerritje A. (5 jr).

De andere drie waren de eigenaar van Boschoord, Theodorus Wissing (29 jr), zijn zoontje Henricus W.M. Wissing (2 jr) en zijn zwager Johannes B.P. Gabriël (35 jr). Gabriël was onderwijzer aan de St Aloysiusschool (nu De Poort) in Loenen. Hun echtgenotes Mies en Marie Berends waren zusters van elkaar, dochters van de eerste eigenaar van het Stationskoffiehuis Willem H. Berends en diens vrouw Grada J. Tiedink. De twee vrouwen, beiden zwanger, ontsnapten aan de dood omdat zij op het fatale moment aan het werk waren in de keuken.

Tot de omgekomen evacués behoorde het hele gezin Daniels: Albertus W.E. Daniels (reiziger, 43 jr), zijn vrouw Hendrika E. Beekman (52 jr), hun drie zonen Everhardus J.M. (18 jr), Gerhardus A.M. (16 jr), Albertus A.M. (13 jr) en hun dochter Berendina J.M. (11 jr). Zij hadden vanwege hun familiebanden met de Wissing's na hun gedwongen vertrek uit Arnhem in Boschoord onderdak gekregen.[4]

Bij de familie Kroes uit Arnhem vielen vier slachtoffers: Everdina H. (Kroes-) Vleeming (34 jr), (afbeelding onder), haar dochtertjes Johanna H. (7 jr) en Margaret E. (4 jr), haar schoonmoeder Hendrina (Kroes-) Diesveld (66 jr).

De aan elkaar verwante families Hermsen en Hendrikx telden 7 doden: Coenradus J.A. Hermsen (koopman, 52 jr), zijn vrouw Wilhelmina M.E. Verbeek (52 jr), hun zoon Jozeph C.J. (24 jr) en hun dochters Gonny A. Th. (21 jr) en Theresia D. (18 jr). Verder de zuster van Coenradus, Cornelia J. (Hendrikx-) Hermsen (61 jr) en haar zoon Rudolf C.W. Hendrikx (24 jr).

115-11

Waar werd het slachtoffer aangetroffen :

Wie heeft het slachtoffer aangetroffen
geborgen :

Naam _____

Adres _____

Wie heeft het slachtoffer vervoerd :

Naam _____

Adres _____

Indien bekend : Gegevens betr. slachtoffer:

Naam *Vleeming Everdina Hendrika*

Adres *Arnhem, Anthonis de Leeuw St*

Wie heeft het slachtoffer geïdentificeerd :

Naam *Kroes* voornamen *Barbara*

Adres *Arnhem* Woonplaats *Arnhem*

Groot was het verlies in het geëvacueerde gezin van bakker Gerardus A. Macrander en zijn vrouw Maria H. van Essen. Zij verloren bij de explosie zeven van hun tien kinderen: Johanna B.C. (22 jr), Helena H.M. (21 jr), Stephanus G.E. (20 jr), Maria H.Th. (18 jr), Theodorus A.J. (13), Berdina J. (10 jr), Theodora M. (6 jr). Ook hun oom Theodorus L.J. Jansen, echtgenoot van Bernardina J. Macrander kwam om het leven.

De overige drie gedode evacués uit Arnhem waren Goudje (Berends-) van de Pol (67 jr), haar dochter Maria Berends (38 jr) en Tonia H.J. (Peters-) Derksen (66 jr).

begravenis

Op 13 december vond er een scheiding plaats tussen de slachtoffers. Een deel werd begraven op de RK begraafplaats, de anderen kregen hun graf op het kerkhof bij de Hervormde kerk.

Een artikel in de Nieuwe Apeldoornsche courant geeft ons een indruk van beide plechtigheden.

Het bericht van 16 december is vrij anoniem en geeft alleen de namen van de overheidsfunctionarissen, zelfs de naam van het buurschap (i.c. Loenen) ontbreekt.

Slachtoffers van luchtaanval ter aarde besteld.

In een der buurschappen van onze gemeente zijn Woensdag 31 van de 35 bij den geallieerden luchtaanval om het leven gekomen slachtoffers ter aarde besteld.

Op de katholieke begraafplaats in deze buurtschap werden 23 katholieke slachtoffers ter ruste gelegd, op de algemeene begraafplaats aldaar 8 dooden.

Aan de teraardebestelling ging een gezongen Heilige Mis van Requiem voor de zielerust van de overledenen vooraf.

Deze plechtigheid werd bijgewoond door burgemeester Pont en den gemeente-secretaris den heer van Schelt; tevens waren aanwezig kapitein J. Helder der politie; de heer Schermer, burgemeester van Arnhem en Dr. Kip, gemeente-secretaris van Arnhem.

De plechtigheid aan de gemeenschappelijke groeve op de kath. begraafplaats, waar de geestelijkheid de laatste ceremoniën verrichtte, vormde een tragisch schouwspel.

De burgemeesters van Apeldoorn en Arnhem legden ieder een krans aan de groeve neer.

In dezelfde buurtschap werd om 12 uur in de Ned. Herv. Kerk een rouwdienst gehouden voor de protestantse slachtoffers, waarna op de achter de kerk gelegen begraafplaats de 8 dooden aan den schoot der aarde werden toevertrouwd.

Aan de groeve voerde een zendeling het woord en vervolgens sprak burgemeester Pont woorden van troost tot de achtergebleven betrekkingen.

Een der aanwezigen, die zelf zwaar door de noodlottige gebeurtenis is getroffen, nam op aangrijpende wijze afscheid van zijn vrouw en kinderen, die allen in een ondeelbaar oogenblik van hem werden weggerukt. Diep onder den indruk verlieten allen den doodenakker.

Het is opmerkelijk, dat op de NH begraafplaats die dag alleen de evacués zijn begraven en een zendeling daarbij het woord heeft gevoerd. Een dag later - op 14 december - leidde de predikant van Loenen ds. Van de Burgt de uitvaartdienst van Teun en Aaltje Put en hun dochttertjes. Naar de familie vertelt, stonden de vier kisten tijdens de dienst in de kerk, iets wat in die tijd niet gebruikelijk was.

Heden behaagde het den Heere door een ongeval, plotseling van onze zijde weg te nemen, onze geliefde Zoon, Broeder, Zwager en Oom

TEUNIS PUT

in den ouderdom van 34 jaar,
en onze geliefde Schoondochter, Zuster, Behuwdzuster en Tante

AALTJE PUT—Broekhuis

in den ouderdom van 35 jaar,
en hun lieve kinderen

HERMIEN

in den ouderdom van 6 jaar, en

GERRIE

in den ouderdom van 5 jaar

*Wat 's Heeren doen alleen wijheid is
zij ook nu troost en sterkt*

Namens wederzijdsche Familie,

J. PUT

LOENEN (Vell.), 10 December 1944.
Boterweg 65.

De teraardebestelling zal plaats hebben op
Donderdag 14 Dec. Vertrek van het sterfhuis te
12.30 uur.

Eén en ander kan te maken hebben met de anti-Duitse gezindheid van de predikant, die niet naast een vertegenwoordiger van de bezetter i.c. burge-meester Pont van Apeldoorn wenste te staan. Temeer daar Pont ook verantwoordelijk was voor de vordering van de pastorie en het jeugdhuis, waardoor het predikantsgezin had moeten uitwijken naar het consistoriekamer-tje van de kerk en de kinderen moesten slapen op de kerkbanken.

aantekening bij begrafenisverslag

Een kleine kanttekening is nodig bij de aantallen doden die de journalist noemt in zijn verslag.

Op de RK begraafplaats werden op 13 december **geen 23 maar 24** personen begraven :

3 inwoners van Loenen (Wissing, Wissing en Gabriel), familiegraf (zie foto);

21 evacués uit Arnhem (gezin Daniels, familie Hermsen-Hendrixx, kinderen Macrander en hun oom), verzamelgraf.

Op de NH begraafplaats werden op 13 december geen 8 maar 7 evacués uit Arnhem begraven:

- 2 (kinderen Kroes) enkel graf;
- 2 (moeder en grootmoeder van de kinderen Kroes) enkel graf;
- 2 (moeder en dochter Berends) enkel graf;
- 1 (mevr. Peters-Derksen) enkel graf.

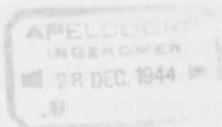
Op 14 december kregen de 4 gezinsleden Put uit Loenen hun laatste rustplaats in een dubbelgraf.

Pas op 21 december 1944 zond de officier van justitie van Zutphen een brief aan de ambtenaar van de Burgerlijke stand in Apeldoorn, waarin hij verklaarde geen bezwaar te hebben tegen het begraven van de lijken van 33! slachtoffers en 'mitsdien daartoe verlof 'verleende. [5] (zie afbeelding p 27)

Leggen we de brief met namen naast de overlijdensverklaringen dan blijken er in deze lijst verschillende onnauwkeurigheden in de weergave van namen en data. De namen van Cornelia Johanna Hermsen en Tonia Hendrika Johanna Derksen ontbreken.

B. 175

Ondert terugzending der daarbij gevoegde geneeskundige verklaringen heb ik de eer te berichten dat bij mij geen bezwaar bestaat tegen begraven van de lijken van:

Margaret Kroes, geboren 11 October 1940,
Johanna Hendrika Kroes, geboren 28 November 1937,
Everdina Hendrika Fleming, geboren 2 Maart 1910,
Henricus Wilhelmus Maria Wissing, geboren 14 Mei 1942,
Theodorus Hendrikus Wissing, geboren 14 December 1915,
Teunis Put, geboren 6 December 1910,
Gerritje Alberta Put, geboren 7 December 1939,
Aaltje Broekhuis, geboren 24 Juni 1909,
Rudolf Cornelis Wilhelmus Hendrikx, geboren 27 November 1920,
Hermina Lambertha Put, geboren 29 Mei 1938,
Maria Berends, geboren 7 April 1906,
Johanna Bernardina Cornelia Macrander, geboren 20 Maart 1922,
Helena Huberta Maria Macrander, geboren 20 Maart 1923,
Theodora M. Macrander, geboren 11 Februari 1938,
Albertus Wilhelmus Everhardus Daniels, geboren 11 Februari 1938,
Albertus Arnoldus M. Daniels, geboren 21 Januari 1931,
Stephanus Gerardus Everhardus Macrander, geboren 26 Februari 1924,
Theodorus A. J. Macrander, geboren 29 December 1930,
Gonny Adriana Hermesen, geboren 25 October 1923,
Johannes Bernardus Paulus Gabriel, geboren 15 Januari 1909,
Joseph Capar J. Hermesen, geboren 27 Mei 1920,
Hendrina Diesveld, geboren 5 September 1878,
Theodorus Lambertus Joseph Jansen, geboren 15 April 1894,
Berdina J. Macrander, geboren 27 Januari 1934,
Everhardus Johannes Daniels, geboren 26 Juli 1926,
Hendrika Elizabeth Beekman, geboren 6 November 1892,
Berendina Johanna M. Daniels, geboren 11 April 1933,
Goudie van de Pol, geboren 8 September 1877,
Gerardus Adrianus Daniels, geboren 20 Januari 1928,
Coebradus Johannes Allegondus Hermesen, geboren 6 October 1892,
Wilhelmina M. E. Verbeek, geboren 10 Januari 1892,
Theresia Delphina Hermesen, geboren 16 Mei 1926,
Maria Helena T. Macrander, geboren 13 Juni 1926

en ik mitsdien daartoe verlof verleen.

De Officier van Justitie te
ZUTPHEN,

Stam

Parket den 21 December 1944.

AAN den Heer Ambtenaar
van den Burgerlijken Stand
te APELDOORN.

gedenkttekens

Wie nu op zoek gaat naar graven van de slachtoffers van het drama Bosch-oord vindt in Loenen drie grafstenen: op het kerkhof bij de RK Kerk bij het graf Wissing/Gabriel en bij het graf van de 21 evacués, en op de NH Be-

graafplaats een derde steen, die van de familie Put. Alleen de eerste twee dragen een verwijzing naar het bombardement. Van de graven van de zeven andere evacués is niets meer te vinden. In gesprekken met bewoners van Loenen werd duidelijk dat deze slachtoffers bijna uit het beeld en de herinnering van de mensen zijn verdwenen.

Gelukkig zijn er archieven. Op de zes graven op de NH begraafplaats werden kort na de begrafenis houten borden geplaatst. Dat blijkt uit een briefje van de Hervormde Kerkvoogdij, compleet met tekeningen en gedateerd 8 januari 1945. [6] (afbeelding hieronder).

De nummers op de borden corresponderen met de nummers op de eerder genoemde identificatielabels van de slachtoffers.

KERKVOOGDIJ
der
NED. HERV.
GEMEENTE

LOENEN VELUWE, 8-1-1945.
Hoofdweg 111

Den Heer W.VAN ARK,
Eerbeekscheweg,
ALHIER.

Van den Heer Maassen ontvangt u zes borden voor de begraafplaats,
waarop u de volgende opschriften gelieve te plaatsen:

No.114. Margriet KROES	No.135. Hendrina DIESVELD	No.124. Marie BERENDS
No.115. J.H. KROES	No.116. Evertina Hendrika KROES-Vleming	No.141. Gonda BERENDS-v.d.Pol
No.147. PETERS- Derksen	No.119. Teunis PUT	No.120. Gerrie PUT
	No.121. A.PUT- Broekhuis	No.123. Hermina PUT

Hoogachtend,
KERKVOOGDIJ der
NED.HERV.GEMEENTE

SCR.

herbegravingen

In beginsel moesten de evacués uit Arnhem begraven worden in de plaats waar zij waren overleden. Dat betekende voor de NH begraafplaats in Loenen, die ook als algemene begraafplaats werd gezien, een sneller vollopen van de ruimte dan was voorzien en ondanks een gemeentelijke vergoeding per begraven evacué (of militair) ook oplopende kosten. Men kende in die tijd nog een klassensysteem op het kerkhof en het grafregister geeft aan dat evacués bij onzekere omstandigheden gelegd werden in een graf derde, dat is de laagste klasse.

Kort na de bevrijding verhuisden de lichamen van Goudje Berends-van de Pol en haar dochter Maria Berends op verzoek van de familie naar een graf tweede klasse. Op 1 oktober 1945 zijn hun lichamen opnieuw opgegraven voor een herbegrafenis op de begraafplaats Moscowa in Arnhem. Na ruim 50 jaar is dat graf in 1999 geruimd.[7]

Graf evacués Kroes op Moscowa in Arnhem

De begrafenisondernemer Mijnhart uit Arnhem verzorgde in samenwerking met de Kosterij van de Grote Kerk in Arnhem in december 1945 de herbegrafenis van de familie Kroes. De twee kinderen, hun moeder en hun grootmoeder liggen nu in een dubbelgraf op een prominente plaats aan de Frederikslaan op Moscowa, zonder enige verwijzing op de grafsteen naar hoe zij om het leven zijn gekomen.[8]

Het is niet duidelijk wat er met het graf van Tonia H.J. Derksen is gebeurd. Afgaande op een notitie op haar overlijdensverklaring verbleef zij waarschijnlijk niet in Boschoord, maar had zij met een broer - en enkele andere Arnhemmers - onderdak gekregen bij Gerrit Jan van der Hel (later de boerderij van Van Ee) aan de Voorsterweg. Deze broer Derksen kan in januari 1945 voor haar ('mevr. Peters-Derksen') grafrechten hebben betaald.

Daarna is er in de kerkadministratie, niets meer over haar te vinden en ook op het kerkhof ontbreekt elk spoor.

de dodelijke bom: een leesfout, een misser, domme pech?

Op 10 december 1944 om kwart over twaalf waren zes Spitfires opgestegen vanaf Deurne in België met het doel de spoorlijn Apeldoorn-Zutphen te bombarderen. Toen die opdracht door de daar laaghangende bewolking niet goed uitvoerbaar bleek te zijn, koos de bemanning geheel volgens de voorschriften een ander vergelijkbaar doel en wierp ze de bommen op de spoorlijn Apeldoorn-Dieren, met voor Loenen het dramatische gevolg. De Daily Log van het Operations Record Book (ORB) van 74 Squadron RAF meldt voor 10-12-1944:

(Basis: B.70 Deurne, België) 12 a/c in 2 Flights took off an interdiction mission. APELDOORN-ZUTPHEN was the target but owing to bad weather APELDOORN-DIEREN was bombed. 20 x 500 lb. G.P. and 23 x 250 lb bombs were dropped. Hits were scored on railway at E.825426 (=E.825946?) and one building hit at E.855910.

Hierna volgen in het logboek de nummers van de vliegtuigen met namen van de piloten en de tijd waarin de opdracht is uitgevoerd, tussen 12.15 en 13.35/13.40 uur (Engelse tijd).

TASK - PRE-ARRANGED SUPPORT (Continued)										10th December, 1944.	SHEET No. 222B
No.	A/C	Pilot	Time	Status	CLAIMS ON GROUND		E / A		LOSSES		REMARKS TO INCLUDE HERE
					TRG	BUJ	DES	P.D.	DEM	A/O	
12	74/145			2 Rail cuts	-	-	-	-	-	✓	10 x 500 and 23 x 250 dropped. 1 direct hit at V.006227 and 1 direct hit 2.827946. Building hit at E.855910. 6 x 500 at E.5484, 2 direct hits. <i>1st hit not a</i>
6	341/145			2 Rail cuts	-	-	-	-	-	-	2 x 500 and 2 x 250 on bridge E.391985, N.R.O. 3 x 500 and 2 x 250 on 40+ TRG stationary at E.4707, 1 near miss, others N.R.O. 6 a/c abortive due weather. 11 x 500 dropped. 2 direct hits on bridge E.391985 but bombs did not explode. 3 x 500 scattered on motorcyclists E.5503, destroyed. Staff car destroyed. 4 of GORDON - occupants lying dead or wounded.
12	349/139			-	-	-	-	-	-	-	2 x 500 on stationary Trgs E.405988, 2 direct hits, 2 trucks destroyed.
10	485/135			3 TRG	-	-	-	-	-	-	
4	349/135			2 TRG	-	-	-	-	-	-	
1	250			11 Rail 4 TRG cuts 3 TRG 4 TRG 2 Locos 3 TRG	1	-	2			5	

Huib van Sabben schrijft in 'BULLETIN AIR WAR 1939-1945' hierover: 'Wanneer we de betreffende stafkaart erbij nemen (Sheet 3802 Voorst 1: 25.000), zien we dat het vermelde coördinaat ongeveer 3 km zuidoostelijk van het Stationskoffiehuis ligt. Een afstandsverschil van ongeveer 3 km, maar wel een huis geraakt omstreeks dezelfde tijd (1 uur tijdsverschil) en aan dezelfde spoorlijn. De Daily Logs geven geen andere mogelijkheid op basis van coördinaten. Ook de ORB's van de andere in de Daily Logs vermelde squadrons melden niets wat er op lijkt.' Van Sabben concludeert dan ook dat één van de Spitfires van 74 Squadron of de hele groep verantwoordelijk is voor dit grote drama.

Over het lanceren en richten van de bommen schrijft hij dat de lage bewolking een rol moet hebben gespeeld, want normaal worden de bommen in

duikvlucht van 6000 ft afgeworpen. Het heeft er de schijn van dat deze aanval in scheervlucht is uitgevoerd. Een fractie te vroeg of te laat is altijd naast, of mogelijk waren het 'bouncers' [*ketsende bommen, Cdk*] die het stationskoffiehuis binnenvlogen met alle fatale gevolgen van dien. Het coördinaat dat afwijkt, laat zich verklaren door het alternatieve doel dat werd aangevallen en pas bij terugkomst op de kaart werd aangeduid. Het had voor de piloten weinig betekenis en was hun dagelijks werk.'[9]

Geen leesfout dus van de piloot, die zoals men eerst vertelde op de kaart Loenen voor Lochem zou hebben aangezien. Die dag was de spoorlijn met station Lochem geen operationeel doel. De bom was militair gezien slechts een misser, die binnen de toen haalbare nauwkeurigheid van ca. 50 meter vanaf het eigenlijke doel, de spoorlijn, is gevallen.

'Voor een vlieger van een Spitfire die met ca. 400 km/u van 50 m hoogte bommen op een trein moest gooien was dat bepaald een hachelijke klus, en een nauwkeurigheid van 50 m links-rechts en 150 m vooruit-achteruit (in vliegrichting) was ongeveer het maximum haalbare.

De nauwkeurigheid links-rechts was anders dan voor-achter: de vlieger kan zijn vliegtuig tamelijk nauwkeurig oplijnen met bijvoorbeeld een recht stuk spoorweg, echter het afwerptijdstip bepaalt de nauwkeurigheid voor-achter. 400 km/uur is ruim 110 m/sec, een seconde te laat of te vroeg levert dus al een fout van 100 m op. Het oplijnen op een recht stuk gaat heel goed, maar als er net een bocht zit bij het doel [*zoals bij station Loenen, Cdk*] is de kans dus groot dat je net buiten de bocht gooit. Zulke net-naastworpen werden niet gezien als 'oorlogsfouten', nauwkeuriger kon het gewoon niet, gezien de stand van de techniek. Dat daarbij ook burgerdoelen werden getroffen was beroerd, maar gold als onvermijdelijk. Zeker dus niet verwijtbaar aan de vlieger.'[10]

Iemand vertelde dat die dag twee tankwagons bij het station hadden gestaan. Ze waren gevuld met waterglas, een grondstof voor de papierfabricage. Werd de piloot op het laatste moment daardoor afgeleid?

Bij deze missie raakte een bom de spoorlijn, een viel er naast, een derde explodeerde in het stationskoffiehuis. Het was domme pech.

een oorlogsmonument

Na de bevrijding ging het leven door. Zes slachtoffers kregen een herbegravenis in Arnhem en bij velen vervaagden de herinneringen aan het drama. Langzaam groeide de naam oorlogsmonument voor de grafsteen van de 21 RK evacués. Nu alle 35 personen weer in beeld zijn gekomen lijkt het gerechtvaardigd iets te creëren ter herinnering aan alle slachtoffers, zo dicht mogelijk bij de plaats waar zij stierven. Een plaquette, een zuil, een speciale boom?

Met dank aan zes ooggetuigen voor hun 'oral history'. Waar zij elkaar bevestigden is het in het bovenstaande opgenomen.

Noten:

1. CODA archief 286 Hervormde Gemeente Loenen nr. 21
2. C. Tijink, P. Rouwenhorst *Apeldoorn in de Tweede Wereldoorlog. Een kroniek* (Apeldoorn 2005) p. 383 en 384
3. Overlijdensaktes: Gelders Archief (GA) arch. 0207-32311 BS Apeldoorn 1944 O nrs. 1161 t/m 1171 en 1195 t/m 1218 en GA arch. 0207-32342 BS Arnhem 1945 O nrs. 742 t/m 746, 895 t/m 897, 907 t/m 912, 916 t/m 928;
Overlijdensverklaringen: CODA arch. 5 Secretarie arch. gem. Apeldoorn 1916-1945, op fiches in studiezaal CODA arch. 286 inv.nr. 21 *Gravenboek 1931-1947*;
4. CODA arch. 249 RK. Parochie H. Antonius Abt Loenen (Eerbeek): *Huwelijken en uitvaarten mei 1942-nov. '46*
4. De moeder van Albertus W.J. Daniels was Berendina J. Tiedink, een oudere zuster van Grada J. Tiedink
5. CODA arch. 145 Documentatiecollectie nr. 404
6. CODA arch. 286 Herv. gem. Loenen nr. 22
7. Mededeling mevrouw D. Reijmers Begraafplaats & Crematorium Moscowa Arnhem 18-11-2014
8. CODA arch. 286 Herv. gem. Loenen nr. 22
9. H. van Sabben 'Bid voor hen, die God door een bombardement op 10 dec.'44 tot zich nam' in *BULLETIN AIRWAR 1939-1945* (Deventer nr. 283, 2007) p. 4-8
10. Uit een briefwisseling tussen Paulus Gabriël, (de na het bombardement geboren zoon van de omgekomen Johan Gabriël), en Jelle Reitsma, werkzaam bij de Stichting Bevrijding'45-Liberation '45 te Apeldoorn. (M. Schönfeld, artillerie-officier en vlieger).

Corrie De Kool

Naschrift:

Herdenking 70 jaar bombardement Boschoord 1944-2014

Op 10 december 2014 om 11 uur werd in de R.K. Kerk te Loenen het bombardement herdacht, waarbij iedereen welkom was. De slachtoffers werden herdacht door hun namen te noemen, naar verhalen van en over hen te luisteren en hun graven in Loenen werden bezocht. Meerdere overlevenden van het bombardement waren uitgenodigd, waaronder Elly Frequin-Velthuis - een evacué uit Arnhem -, die 20 jaar geleden een artikel hierover schreef. Twee kinderen die het bombardement overleefden, zijn nog in leven en werden van deze herdenking door de familie zelf op de hoogte gebracht.

Plaquette ter herdenking van V1- inslag Eerbeek (1945)

"Ik moet direct na de V1-inslag bewusteloos zijn geraakt. Pas na ongeveer 10 uur kwam ik bij. Ik zat op mijn hurken in een eenmansgat van een meter diep, bedolven onder het puin. Zelfs mijn handen, die ik boven het hoofd had geklemd, kon ik niet meer bewegen. Mijn enige gedachte: kom ik hier ooit weer uit?" Uiteindelijk werd zijn hulpgeroep gehoord, waarna Jan Willemsen (1931) na 13 uur uit zijn benarde situatie kon worden bevrijd. Willemsen was een van de slachtoffers die het neerstorten van een V1, een onbemande vliegende bom, in Eerbeek op 23 februari 1945 overleefden.

De V1, die precies op het kruispunt Stuijvenburchstraat/Illinckstraat viel, richtte een enorme verwoesting aan. Elf mensen vonden hierbij de dood, dertig anderen raakten gewond.

Op 23 februari 2015 zal Jan Willemsen, samen met Eerbeekenaar Gerard Schut (1917) en in aanwezigheid van een delegatie van de gemeente Brummen, een plaquette onthullen die deze gebeurtenis herdenkt. Deze herdenkingsplaat komt te staan op slechts enkele meters van de plek waar de bom neerstortte.

Het initiatief voor de plaquette is genomen door Eerbeekenaar René Hendriks en oud-Eerbeekenaar Paul Sanders, daarbij ondersteund door de gemeente Brummen en een aantal Eerbeekse organisaties en ondernemingen. Doel: herdenking van deze traumatische gebeurtenis en huidige en toekomstige generaties betrekken bij deze zwarte bladzijde uit de geschiedenis van Eerbeek. "Vrede is geen vanzelfsprekendheid", aldus de commissie, "maar moet permanent bevochten worden. Dat kan alleen als je de geschiedenis kent."

Een V-1 (bron Wikipedia).

De V1 (Vergeltungswaffe) was een door de Duitsers ontwikkeld luchtwapen dat aan het einde van de Tweede Wereldoorlog werd ingezet. Het was een onbemand vliegtuigje, voorzien van een springlading, en dat met behulp van een soort katapult-installatie werd gelanceerd. Op een vooraf ingesteld tijdstip werd de brandstoftoevoer ge-

stopt. Gevolg: het vliegtuig dook omlaag waarna bij de inslag de springkop explodeerde. Als een V1 overkwam, was zijn sputterende geluid duidelijk hoorbaar. Aanvankelijk was het doelwit Londen, na de invasie van de geallieerden in Normandië was de haven van Antwerpen het belangrijkste doel. Op de Gorsselse Heide bevond zich een lanceerinrichting voor deze vliegende bommen, Eerbeek lag precies onder de vluchtlijn. De V1 was technisch zeer onbetrouwbaar en veel exemplaren stortten vroegtijdig neer. Dat gebeurde ook meermalen in de omgeving van Brummen-Eerbeek-Loenen, zonder dat dit fatale gevolgen had. Tot op 23 februari 1945 omstreeks 11.00 uur een V1 in het centrum van Eerbeek neerstortte.

De ravage was groot. Het pand op de plek waar nu boekhandel Hendriks is gevestigd, stortte in en vatte vlam door omvallende kachels. De bewoner, Jaap te Hennepe (1916-2005), kon zich ternauwernood redden uit het instortende huis. Twee evacués uit Arnhem raakten bekneld tussen de balken en vonden de dood in de vuurzee. De meeste doden vielen te betreuren in de aan de overzijde gelegen basisschool (waar zich nu onder meer bakkerij Ten Veen bevindt). Vier lokalen, waar Arnhemse evacués waren gehuisvest, werden volledig verwoest. Door een speling van het lot waren alle dodelijke slachtoffers, 7 vrouwen en 4 mannen, afkomstig uit Arnhem. Op 23 februari 2015 zal tijdens een sobere plechtigheid deze traumatische gebeurtenis worden herdacht.

Bron:

In 'Oorlog in een dorp aan de IJssel, Brummen-Eerbeek 1940-1945' heeft amateurhistoricus Piet Willemsens uitgebreid verslag gedaan van dit incident.

Naschrift:

Door aankoop, een vondst op Park de Hoge Veluwe en donaties zijn vrijwel alle onderdelen van een V1 verzameld die leidden tot een volledige reconstructie. De kennis werd opgedaan uit diverse boeken, de originele instructieboekjes en contacten met een vereniging van oud militairen uit Peene-munde, waar de V-1 ontwikkeld werd.

Daarnaast speciale toestemming van het Nederlands Legermuseum om de laatste details af te kijken bij hun exemplaar in één van de depots. Zeer nuttig, omdat niet alles gereconstrueerd kon worden aan de hand van de (zwart-wit) tekeningen.

Met al deze kennis en materiaal werd het herbouwen van het technische gedeelte van de V1 in een houten romp begonnen. De complete V1 staat nu opgesteld in een levensecht diorama (www.museumvlbdeelen.nl/). Niet zo ver van ons Marke-gebied dus te bekijken.

Twee personen van het geslacht Scholten en hun laatste rustplaats

Allereerst een korte genealogie.

Willem: 1753 - 1825

We beginnen met Willem Scholten.

De geschiedenis vertelt dat hij in 1753 in Loenen is gedoopt, gehuwd met Berendje Gerritsen en in 1825 is gestorven. Zijn beroep was landbouwer en landman.

Willem woonde op wat nu De Groote Modderkolk is. Hij was geen arme Velluwe keuterboer, het erf De Groote Modderkolk bestond volgens de kadastrale atlas van 1832 uit een flinke boerderij met nog een tweede woning, een schaapskooi en een kolk (een modderkolk) en 39 ha bouw- en weide-land. Er is altijd een gerucht geweest dat Willem rijk was geworden, omdat hij een pot met goud in zijn grond had gevonden. Willem Scholten kreeg twee zonen en een dochter.

Toon, de oudste zoon, werd landbouwer en Albert, de jongste zoon, predikant.

Albert: 1796 - 1821

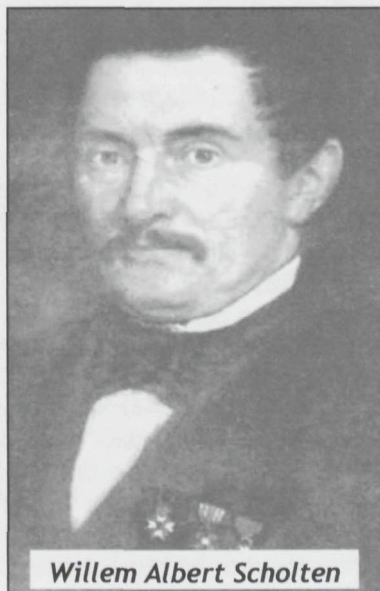
Albert trouwde met Jantje Evers. Hij werd predikant in Loenen. In 1819 werd hun zoon Willem Albert geboren. Albert stierf in 1821, hij was toen 1 jaar predikant in zijn geboorte dorp geweest.

Willem Albert: 1819 - 1892

Willem Albert was 1 jaar en 3 maanden oud toen zijn vader is overleden. En al met al zag zijn toekomst er bepaald niet erg rooskleurig uit, en niemand zal verwacht hebben dat hij zou sterven als een van de allerrijkste Nederlanders van zijn tijd.

De geschiedenis van hem is algemeen bekend, die is uitvoerig beschreven door A. Winkler Prins in het boek 'Herinneringen van een industrieel', de biografie van W.A. Scholten.

Willem Albert trouwde met Klaassien Sluis (1821 - 1893). Het echtpaar kreeg 3 kinderen: Jantje 1848 - 1849, Jan Evert 1849 - 1918 en Albert Willem 1850 - 1851.

Willem Albert Scholten

Jan Evert: 1849 - 1918

Jan Evert erfde van zijn vader meer dan 20 fabrieken, hij trouwde met Geessien Mulder 1852- 1944. Kinderen uit dit huwelijk zijn: Willem Albert 1871 - 1932, Margaretha Sophia Jantina 1872 - 1958, Jan Evert 1875 - 1876, Cato Johanna 1877- 1953 en Johan Bernhard 1882 - 1966

Willem Albert: 1871 - 1932

Willem Albert trouwde met Rutgerdina Aldolphina de Grave 1879 - 1953. Ook deze Willem Albert werd fabrikant. Ze kregen de volgende kinderen Willem Albert 1900 - 1930, Jan Evert 1903 - 1906, Eerhardus Adolf Herman 1906 - 1996 en Jenny Gezina Margareta Johanna 1907- ?

Eerhardus Adolf Herman: 1906- 1996

Eerhardus (roepnaam Harry) was in 1937 gehuwd met Ynske de Vries. Ze kregen in 1938 een zoon: Willem Albert. Harry verbleef in de oorlog in Zwitserland, studeerde af als arts en chemicus.

Hij heeft nooit een praktijk gehad, wel was hij in 1970 werkzaam in de abortuskliniek Bloemenhove.

In dat jaar heeft hij nog 50 procent van de aandelen van het Scholten Foxhol concern in zijn bezit.

Hij heeft nooit een functie in het concern uitgeoefend. De laatste jaren van zijn leven verbleef Harry in een verzorgingshuis in Turnhout (Belgie)

Toen Willem Albert Scholten op leeftijd kwam en op het toppunt van zijn macht en rijkdom stond (hij was toen in het bezit van 22 ondernemingen, 33 boerderijen en 3300 ha grond) besloot hij dat er een grafmonument moest komen dat recht zou doen aan hoe hij zijn maatschappelijke positie zag. Hij wilde op de Zuiderbegraafplaats in Groningen een grafkelder bouwen en probeerde hiervoor 45 grafplaatsen eerste klasse te krijgen, maar hij moest zich tevreden stellen met 27 grafplaatsen op de tweede klasse, omdat dit de enige plaats was waar de uitvoering van zijn plannen kon plaats hebben.

Scholten liet op zijn toegewezen locatie een grafmonument bouwen dat was ontworpen door de Arnhemse beeldhouwer P. A. de Leeuw. Het monument wordt geheel omsloten door een ijzeren hekwerk en bestaat uit 3 naar boven smaller wordende delen, geplaatst op een marmeren basement (zie foto).

Het geheel is met zijn versieringen en toevoegingen een monument geworden dat je eerder zou verwachten op de Parijse begraafplaats Père Lachaise dan op de Zuiderbegraafplaats in Groningen.

Het grafmonument is in 1992 in opdracht van het J.B. Scholtenfonds geres- taureerd en in 1994 aangewezen als rijksmonument. Op het pompeuze mo- nument is een gedenkplaat aangebracht met daarop de namen van W. A. Scholten, zijn vrouw Klaassien en de namen van zijn gestorven nakomelin- gen die in de grafkelder zijn bijgezet.

Er zal altijd een naam ontbreken, namelijk de laatst gestorven directe nako- meling, Eerhardus Adolf Herman Scholten, die in 1996 is overleden en niet is bijgezet in de grafkelder in Groningen, maar begraven op het kerkhof in Loenen.

Willem Albert had ook zijn geboortedorp Loenen niet vergeten, hij liet in Ned. Herv. Kerk een marmeren herdenkingsplaat aanbrengen voor zijn vader met het opschrift: "Albert Scholten, geboren te Loenen 27 maart 1796 en overleden 22 januari 1821 in leven predikant alhier".

Ook gaf hij een belangrijke bijdrage voor het orgel. Scholten heeft ook de begraafplaats aan de Kerk geschonken. De begraafplaats is geheel omgeven door een muur met daarop een ijzeren hekwerk.

De ingang bestaat uit twee hardstenen pilaren met op de linker pilaar een vlindersymbool van zowel sterfelijkheid en kortstondig leven alsook de on- sterfelijkheid: de vlucht van de geest uit het lichaam. Op de rechterpilaar staat een bij-symbool van wedergeboorte en onsterfelijkheid.

Verder op de linker pilaar de tekst: "AAN DE Ned.Herv.Gem. te LOENEN GE- SCHONKEN IN 1892".

En op de rechter pilaar de tekst: "DOOR WILLEM ALBERT SCHOLTEN TE GRO- NINGEN. GEB. te LOENEN 6 October 1819".

Eerhardus Adolf Herman, roepnaam Harry

Harry lag aan het eind van zijn leven met vrijwel iedereen overhoop, hij leefde gescheiden in Turnhout, verloor in 1995 een proces met zijn zuster Jenny over het bezit van het familiearchief.

Zij schonk het aan het Groninger archief. Ook was er onmin over het fami- liegraf. Harry had nagelaten om voor het onderhoud te zorgen.

Hij had tijdens zijn leven te kennen gegeven dat hij niet in het familiegraf in Groningen bijgezet wilde worden. Hij koos voor een laatste rustplaats in het dorp van zijn voorouders. Omdat het kerkhof door zijn overgrootvader aan Loenen was geschonken, gaf de kerkenraad toestemming om voor hem een graf te reserveren.

Toen Harry 1996 in Turnhout was overleden werd hij direct overgebracht naar Loenen en werd daar opgewacht door slechts twee personen, waar- schijnlijk zijn zoon Willem Albert en zijn kleinzoon. Hij werd door de twee

meegekomen Belgen met behulp van de kerkhofbeheerder en de koster ter aarde besteld.

Nooit heeft er nog iemand naar het graf omgekeken, er staat geen steen of kruisje met zijn naam op. Het graf het is één geworden met het pad (zie foto).

Wat een verschil met zijn overgrootvader, die door honderden belangstellenden naar zijn pompeuze grafmonument in Groningen werd gebracht.

Voor Harry niets van dat al. Hij werd slechts door twee belangstellenden naar zijn laatste rustplaats gebracht, opgeborgen in een vrijwel onvindbaar en naamloos graf in Loenen.

Henk Witteveen

Aanwinsten bibliotheek de Marke (deel 2)

Onder nummer 540 is onze bibliotheek uitgebreid met het boek 'Evacué in Apeldoorn'.

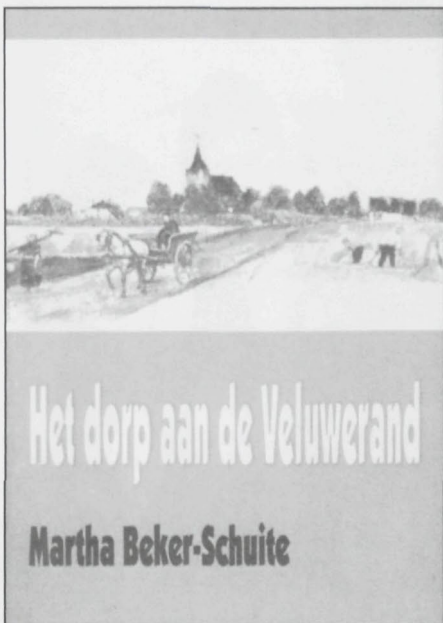
Na het debacle rond de Rijnbrug volgde op 23 september 1944 de ter doodverklaring van de stad Arnhem. In een tijdsbestek van slechts enkele dagen moest zij vrij zijn van bewoners en veranderden haar straten in doodse lanen, waar alleen het gejank van een eenzame hond de stilte doorbrak.

De geallieerden, die geen kans zagen hun positie bij de brug over de Rijn te behouden, moesten toezien hoe duizenden inwoners door de Duitse bezetter van huis en haard werden verdreven. In een lange sliert trokken ze noordwaarts in de hoop onderdak te vinden in Apeldoorn of omliggende dorpen.

De geschiedenis rond de opvang en het verblijf van de stedelingen in een agrarische omgeving raakte na de bevrijding van Apeldoorn op 17 april 1945 op de achtergrond.

Na acht maanden waren evacués en gastgevers blij dat er een einde was gekomen aan de soms onvrijwillige samenwoning. Een periode van wederopbouw was aangebroken.

Het boek bevat de verhalen van vriendschappen en ergernissen, van vertrouwen en wantrouwen. Na zeventig jaar zijn er niet veel mensen meer, die nog uit eigen beleving daarover kunnen vertellen. Hun dagboekjes, brieven en interviews vormen de grondslag van dit boek.

Onder nummer 541 is in onze bibliotheek opgenomen het reeds in 2005 verschenen boek 'Het dorp aan de Veluwerand' geschreven door Martha Beker-Schuite.

In het boek schrijft zij over de rijke geschiedenis van het dorp Hall. De schrijfster zelf is een afstammeling van het oeroude Hallse geslacht Bello.

In het boek behandelt zij niet alleen het verre verleden of oude tradities en gebruiken, maar besteedt ze ook veel aandacht aan de oorlogstijd. Naar ze zegt, omdat de jongere generatie hier zo weinig van af weet. Ook de jaren vlak voor de Tweede Wereldoorlog worden door haar beschreven. In de visie van de schrijfster is er in de geschiedenis geen tijdperk geweest, waarin alles zo totaal veranderde.

Jan Regelink

*De Hallse school
omstreeks 1940*

**redactie en medewerkers
wensen u fijne Kerstdagen,
een goede jaarwisseling &
'n voorspoedig Nieuwjaar**

Afbeelding van de Belgische illustratrice Jeanne Hebbelynck (1891-1959)

Museum Wacht

"Alle specialismen onder één dak"

Restauratie

van alle voorkomende materialen en objecten

Calamiteiten

calamiteitenservice en maken van calamiteitenplannen

Transport

van museale objecten (Nationaal en Internationaal)

Reiniging en desinfectie

van collecties of objecten

Opslag

geklimatiseerd en beveiligd

Advies

mbt. brandbeveiliging en veiligheid

www.museumwacht.nl

Lian Brandsma
Uitvaartzorg

Voor een uitvaart met zorg

in Loenen, Eerbeek, Dieren e.o.

tel. 06 23 00 95 51

www.lianbrandsmauitvaartzorg.nl

